

dr hab. Mariusz Krzysztofiński

Rzeszów, 26 II 2021 r.

Oddziałowe Biuro Badań Historycznych

Instytutu Pamięci Narodowej w Rzeszowie

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Joanny Ruszel pt. „Rzeszowska uczelnia techniczna 1951 – 2016. Od Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej do Politechniki Rzeszowskiej”, Rzeszów 2020 ss. 951, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Grzegorza Ostasza.

Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza, patrząc zarówno z perspektywy, ponad 70. lat jej działalności (począwszy od Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej), jak również współczesnej, zajmuje szczególnie predestynowane miejsce w systemie polskiego szkolnictwa wyższego, przyczyniając się do rozwoju obecnego województwa podkarpackiego. Jej specyfiką od początku istnienia pozostaje silne powiązanie z instytucjami przemysłowymi regionu. Pośród nich na przestrzeni lat wymienić należy m.in. WSK w Rzeszowie, Hutę Stalowa Wola, WSK w Mielcu, Fabrykę Obrabiarek w Tarnobrzegu czy Kopalnie i Zakłady Przetwórcze Siarki „Siarkopol”. Znaczne zapotrzebowanie na wykwalifikowaną kadrę inżynierską po zakończeniu II wojny światowej sprawiło, że nieodzowną koniecznością okazało się stworzenie warunków umożliwiających jej kształcenie. Starania te zapoczątkowano w 1951 r. powołując Wieczorową Szkołę Inżynierską w Rzeszowie. Uczelnia ta, będąc najstarszą szkołą wyższą Rzeszowa, rozwijając się na przestrzeni kolejnych lat, silnie wpisała się w jego życie społeczne, polityczne, a nawet kulturalne, przyczyniając się do jego rozwoju i dodając mu atrakcyjności, jako potencjalne miejsce zatrudnienia i zamieszkania. W 2016 r., Politechnika uzyskała status uniwersytetu technicznego, co było ukoronowaniem jej wielu starań i faktycznych dokonań na polu naukowym i organizacyjnym. Obecnie Politechnika Rzeszowska – jak podkreśliła we wstępie Autorka dysertacji – jest „wizytówką Rzeszowa i województwa podkarpackiego”, której mury do 2016 r. opuściło 77 tysięcy absolwentów (s. 7). W pełni zrozumiałym jest, że przedstawiona w niniejszym maszynopisie ponad 65. letnia historia uczelni, stanowi wyjątkowy powód do przygotowania jej naukowej monografii.

Uwagi ogólne.

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska poświęcona jest dziejom rzeszowskiej uczelni technicznej w latach 1951 - 2016. Ukazuje ona najważniejsze wydarzenia z jej przeszłości, jak również prezentuje osoby zaangażowane w jej powstanie i rozwój. Wybór takiej problematyki uznać należy za uzasadniony i jak najbardziej oczywisty. Zarówno temat dysertacji, jak również jej konstrukcja, posiada charakter przemyślany i klarowny. Cechuje ją układ chronologiczno – problemowy. Samą rozprawę traktować zaś należy jako dobrze udokumentowane dzieło, wprowadzające do obiegu naukowego szereg nowych treści.

Przyjęte przez Autorkę główne cele badawcze w postaci zaprezentowania genezy szkolnictwa wyższego w Rzeszowie, roli czynników politycznych w funkcjonowaniu uczelni poczynwszy od jej narodzin, oceny przemian zachodzących na poszczególnych wydziałach, wpływających na prowadzone badania naukowe, „współpracę regionalną, krajową i międzynarodową”, wreszcie umiejscowienie jej „w regionie oraz środowisku akademickim” (s. 8-9), uznać trzeba zasadniczo za spełnione¹. Cel ten Doktorantka osiągnęła wykorzystując kilka metod badawczych: porównawczą, weryfikacyjną, ewolucyjną oraz ankietową.

Zakres zarysowanych przez Autorkę, a potem opisanych i zanalizowanych zagadnień, jest niezwykle szeroki i znajduje odzwierciedlenie m.in. w objętości niniejszej pracy naukowej, która składa się ze wstępu, ośmiu rozdziałów oraz zakończenia. Całość opatrzona została bibliografią, wykazem skrótów, spisami fotografii, tabel, map i wykresów oraz streszczeniami (w języku polskim oraz angielskim). W tym miejscu podkreślić należy fakt, iż już w obecnej formie maszynopis jest bogato ilustrowany, co wpływa dodatnio na jego walory poznawcze. Łącznie zamieszczono w nim bowiem 430 fotografii, 14 tabel, 8 wykresów i 2 mapy.

Pierwsze trzy rozdziały rozprawy stanowią – moim zdaniem - *clou* pracy i prezentują okoliczności powstania oraz funkcjonowania uczelni w przeciągu wspomnianego już 65 lat jej istnienia. Autorka omówiła w nich szereg zagadnień w początkowym okresie jej funkcjonowania, m.in. ustawy regulujące jej aktywność oraz towarzyszące im procedury administracyjne, zmiany reorganizacyjne, podstawy finansowania i kłopoty z wyposażeniem, wsparcie instytucji regionalnych, miejskich oraz poszczególnych zakładów przemysłowych. Momentem przełomowym w dziejach tej Alma Mater, było nadanie jej rangi Politechniki

¹ Pewne obiekcje można mieć jedynie w przypadku prezentacji rzeczywistej roli kierownictwa KW PZPR w Rzeszowie w powstaniu i rozwoju uczelni. Zob. K. E. Oczko, *Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza 1951 – 2001. Od Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej w Rzeszowie do Politechniki Rzeszowskiej*, Rzeszów 2001, s. 49 – 51, 91, 149, 225.

w 1974 r., co podniosło jej prestiż, jak również ugruntowało pozycję wśród innych uczelni regionu oraz kraju. Wyrazem tego był wzrost liczby studentów, rozwój kadry naukowej, uzyskanie prawa do nadawania stopni naukowych na poszczególnych wydziałach omawianej wszechnicy. Najbardziej medialnym elementem unaoczniającym zarówno możliwości, jak i progres Politechniki, było rozpoczęcie w 1977 r. kształcenia pilotów w Ośrodku Szkolenia Personelu Lotniczego. W rozdziale tym Autorka w sposób wyczerpujący przedstawiła zmieniającą się strukturę, statut, kompetencje poszczególnych jednostek oraz stanowisk uczelnianych, jak również system zarządzania nią. Praca porusza wiele aspektów funkcjonowania Politechniki, porządkując cenne informacje dotyczące także inwestycji budowlanych, jej finansów, dokonań na polu naukowych i edukacyjnym, przenosząc czytelnika prawie we współczesne realia uczelni (ograniczone datą 2016 r.). Prezentując je Autorka użyła prawidłowych sformułowań, oddających akademicką rzeczywistość. *Za in plus* należy uznać fakt, iż w opisie tym nie unikała spraw kłopotliwych czy trudnych, związanych z wprowadzeniem stanu wojennego 13 XII 1981 r., usunięciem z funkcji pierwszego pochodzącego z wyboru rektora Politechniki prof. Bolesława Fleszara, co nastąpiło na drodze decyzji politycznej 25 I 1982 r., zamysłem stworzenia w latach 90. XX wieku jednego ośrodka akademickiego w Rzeszowie poprzez połączenie Politechniki Rzeszowskiej oraz Wyższej Szkoły Pedagogicznej.

Przedstawione pierwsze trzy rozdziały rozprawy stanowią kompendium wiedzy na temat Politechniki Rzeszowskiej. Zupełnie odmiennie postrzegać należy rozdział 4, w którym Autorka umieściła poczet rektorów rzeszowskiej uczelni technicznej. Tą część monografii zakwalifikować można do biografistyki, jednego z najtrudniejszych działów historiografii, wymagającej niejednokrotnie znajomości kilku epok historycznych. Prezentując sylwetki 8 rektorów Joanna Ruszel wykroczyła poza ramy chronologiczne pracy nakreślone w tytule. Uczyniła tak, gdyż prof. Tadeusz Markowski dwukrotnie sprawował funkcję rektora, a jego druga kadencja obejmowała lata 2016 – 2020. W tym przypadku rozwiązanie to przyjąć należy ze zrozumieniem. Zaproponowane przez Autorkę ujęcie koncentruje się na przedstawieniu edukacji i ścieżki rozwoju naukowego kolejnych włodarzy uczelni, z uwzględnieniem ich dokonań związanych z zarządzaniem nią. Niedosyt budzi pobieżne potraktowanie – przynajmniej w niektórych przypadkach - ich zaangażowania politycznego (np. w okresie PRL), jak również społecznego. Postulat ten postaram się uzasadnić w osobnych uwagach szczegółowych.

Piąty rozdział dysertacji w sposób wyczerpujący prezentuje historię, funkcjonowanie oraz kierownictwo 7 wydziałów Politechniki, uporządkowanych chronologicznie zgodnie z czasem ich powstania. Ten fragment pracy zawiera istotne elementy interdyscyplinarne, co widoczne jest przy prezentacji osiągnięć poszczególnych wydziałów z zakresu m.in. budowy maszyn i lotnictwa, zagadnień elektrotechnicznych i informatycznych, budownictwa, nauk chemicznych czy fizycznych. W tym zakresie rozprawa wykazuje też pokrewieństwo do takiej dziedziny wiedzy jak historia nauki i techniki.

Nieodłączną częścią każdej uczelni pozostają jednostki międzywydziałowe i ogólnouczelniane, które zaprezentowane zostały w rozdziale szóstym. Perspektywa zaproponowana przez Autorkę podkreśla rozwój Politechniki i jej oferty edukacyjno - kulturalnej na przestrzeni kilkudziesięciu lat istnienia. W rozdziale tym Doktorantka wyróżniła podrozdział, w którym moim zdaniem nazbyt lakonicznie potraktowała zarówno działalność PZPR na uczelni, jak również NSZZ „Solidarność” w obliczu zachodzących w naszym kraju zmian polityczno - społecznych, które także miały wpływ na funkcjonowanie uczelni.

Strukturę rozprawy dopełniają dwa ostatnie rozdziały. Pierwszy z nich przedstawia społeczność studencką oraz działające na jej rzecz czy zrzeszające ją organizacje w postaci ZMS, ZSP oraz NZS. Lektura tej części pracy skłania do wyrażenia sugestii, polegającej na szerszym osadzeniu ich działalności, jak również propagowanych przez nie idei w literaturze przedmiotu, co podkreśli istniejące pomiędzy nimi radykalne różnice. Kolejny, ostatni rozdział monografii, poświęcony jest działalności naukowej uczelni, prowadzonej przez nią akcji popularyzującej wiedzę, wzmiankowanej już wcześniej w recenzji współpracy z przemysłem. W tej części pracy Autorka zamieściła też wykaz osób odznaczonych medalem „Zasłużony dla Politechniki Rzeszowskiej” w latach 1991 – 2016, pomocnych w realizowaniu misji i budowie marki uniwersytetu technicznego. Godnym zauważenia jest fakt, zaprezentowania w dysertacji takich szczytnych inicjatyw jak Politechnika Dziecięca, prowadzenie olimpiad tematycznych, pikników interaktywnych, otwartych pokazów, warsztatów oraz seminariów dydaktycznych.

Konkludując, każdy z rozdziałów rozprawy dotyczy osobnego zagadnienia, zaprezentowanego w sposób rzeczowy i bogato udokumentowanego faktograficznie, czasami z predylekcją jednak do nadmiernej drobiazgowości.

Postulatywny charakter nosi sugestia, aby w przyszłej publikacji w większym stopniu zasygnalizować rolę absolwentów oraz wykładowców w życiu politycznym i społecznym, zarówno Rzeszowa, jak i regionu oraz jego największych ośrodków miejskich. Wszak po 1990

r. trzykrotnie urząd prezydenta Rzeszowa pełniły osoby związane z Politechniką lub jej organizacyjnymi antenatami (Zdzisław Banat, w okresie 1990 – 1991; Mieczysław Janowski, kadencja 1991 – 1999; Andrzej Szlachta w latach 1999 – 2002). Przemysłem w latach 2000 – 2002 zarządzał z kolei absolwent budownictwa Marian Majka, a Stalową Wolą Andrzej Gajec (od 1994 do 1997 r.). Pełnienie przez wymienione osoby wspomnianych funkcji można potraktować jako swoistą wartość dodaną i zarazem pomocną – jak mierniam – w budowaniu prestiżu uczelni (s. 872). Proponowałbym ten wątek zawarty w zakończeniu całej rozprawy rozbudować. Podobny wniosek nasuwa lektura samego zakończenia, które w odniesieniu do objętości całej pracy, zawartej w niej faktografii i warstwy porównawczej oraz analitycznej, odznacza się nadmierną skrótowością.

Archiwalia, literatura przedmiotu.

Dysertacja przygotowana została w oparciu o kwerendę przeprowadzoną w Archiwum Akt Nowych, Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddziału w Rzeszowie, Archiwum Państwowym w Rzeszowie, Archiwum Politechniki Krakowskiej, Archiwum Politechniki Rzeszowskiej oraz Archiwum Związku Nauczycielstwa Polskiego Politechniki Rzeszowskiej. To ostatnie, co warto podkreślić, pozostaje nieuporządkowane. Wykorzystana w rozprawie baza źródłowa jest wystarczająca dla przedstawienia tematu badań. Aczkolwiek proponowałbym rozważenie możliwości eksplorowania dokumentacji wytworzonej przez Komisję Uczelnianą PZPR Politechniki Rzeszowskiej, przechowywanej w Archiwum Państwowym w Rzeszowie. Cennym uzupełnieniem wykorzystanego zasobu źródłowego pozostaje literatura przedmiotu, liczne artykuły prasowe oraz odniesienia do informacji znajdujących się w sieci internetowej (wymienione w bibliografii jako źródła elektroniczne). Dokonującą się obecnie rewolucja informacyjna sprawiła, że zaprezentowanie przede wszystkim aktywności i innowacyjności Politechniki Rzeszowskiej w ostatniej dekadzie bez tego rodzaju źródeł, wydaje się być wielce utrudnione, o ile wręcz niemożliwe. Niewątpliwie – przez pryzmat treści zawartych w monografii – wykorzystanie zarówno wymienionych źródeł, jak i literatury przedmiotu, świadczy o tym, iż Autorka przygotowując dzieło, dokonała znacznego wysiłku badawczego, wprowadzając do obiegu naukowego wiele nowych informacji. Temu celowi przysłużyły się także zebrane przez Doktorantkę relacje oraz przeprowadzone przez nią rozmowy, m.in. z byłymi pracownikami Politechniki (łącznie dwudziestoma sześcioma w latach 2019 – 2020). Warto docenić starania Autorki w tej materii, gdyż praca z tzw. źródłami wywołanymi nie należy do najłatwiejszych i dodatkowo bywa bardzo czasochłonna.

Uwagi szczegółowe.

Przedłożona do zaopiniowania rozprawa jest dziełem kompleksowo ukazującym powstanie i rozwój rzeszowskiej uczelni technicznej. Obszerna w formie, nie jest jednak wolna od potknięć czy uproszczeń interpretacyjnych, które z obowiązku recenzyjnego odnotowuję.

s. 7 - zamieszczone tam sformułowanie „klastry ekonomiczno – przemysłowe”, objaśnione zostało dopiero na s. 22 w przypisie 81.

s. 21 - NSZZ „Solidarność” należy traktować jako ruch społeczny. Ograniczanie go do roli typowego związku zawodowego w odniesieniu do lat 80. XX wieku jest uproszczeniem.

s. 35 - sugerowałbym w sposób bardziej zdecydowany podkreślić profil działalności Związku Młodzieży Polskiej.

s. 38 - informacje o przodownikach pracy należałoby osadzić w realiach stalinizmu.

s. 54, przypis 173 – powtórzenie biogramu Mieczysława Kaczora ze s. 17.

s. 160 – przy opisie strajku prowadzonego przez Niezależne Zrzeszenie Studentów na Politechnice Rzeszowskiej postuluję wykorzystać poza artykułem Małgorzaty Gliwy² także publikację autorstwa Dariusza Iwaneczko³.

s. 161 – w procesie weryfikacji członków PZPR w okresie stanu wojennego aktywnie uczestniczyła też Służba Bezpieczeństwa. Raczej unikałbym określenia, iż posiadał on charakter czystki, gdyż kojarzy się ono nazbyt jednoznacznie ze sposobami zarządzania partią komunistyczną przez Józefa W. Stalina. Z szeregów PZPR rzeczywiście usunięto część osób należących do „Solidarności” lub z nią sympatyzujących, kierując się koniecznością rozprawienia z „wrogami wewnętrznymi i zewnętrznymi” partii⁴. Akcją tą kierował sekretariat KW PZPR w Rzeszowie, który doprowadził też do wielu zmian na stanowiskach sekretarzy niższych instancji partyjnych. Po 13 XII 1981 r. – o czym pisze Autorka (s. 162) - zawieszono

² M. Gliwa, *Powstanie i działalność Niezależnego Zrzeszenia Studentów w Rzeszowie 1980 – 1989* [w:] *Od Ostatnich Leśnych do „Solidarności”. Z dziejów opozycji politycznej i oporu społecznego w Polsce południowo – wschodniej (1956 – 1989)*, red. M. Gliwa i M. Krzysztofiński, Rzeszów 2014, s. 237 – 280.

³ D. Iwaneczko, *Opór społeczny a władza w Polsce południowo – wschodniej 1980 – 1989*, Rzeszów 2005, s. 134 – 138.

⁴ P. Róg, *Franciszek Karp. Ostatni „namiestnik” PZPR na województwo rzeszowskie*, „Prace Historyczno – Archiwalne”, t. XXXI, r. 2019, s. 94 – 95.

też działalność Komitetu Uczelnianego PZPR na Politechnice Rzeszowskiej. Kilku jej wykładowcom zakazano prowadzenia zajęć. Trzech studentów wyrzucono z uczelni⁵.

s. 240 – mam wątpliwości, czy konieczne jest wymienianie w tekście głównym 24 inżynierów, którzy jako pierwsi otrzymali dyplomy w 1956 r. Może lepiej dane te umieścić w przypisie.

s. 274 – kierowany badawczą ciekawością proszę o wyraźne wskazanie, gdzie przechowywana jest ankieta personalna doc. Romana Niedzielskiego.

s. 282 – 290 – w biogramie rektora prof. Kazimierza E. Oczosia proponuję rozważyć zamieszczenie informacji, że od 1955 r. należał do PZPR, w latach 1979 – 1981 przewodniczył Wojewódzkiemu Komitetowi Frontu Jedności Narodu oraz że w 1981 r. był członkiem egzekutywy KW PZPR w Rzeszowie⁶.

s. 291 – wiadomością o charakterze uzupełniającym biografię prof. Bolesława Fleszara pozostaje fakt, iż jego nauczycielem religii w szkole w Jarosławiu był ks. Józef Sondej, późniejszy proboszcz parafii Chrystusa Króla w Rzeszowie⁷, przy której działało Duszpasterstwo Akademickie⁸.

s. 300 – w przypadku rektora prof. Stanisława Kusia postuluję podać, iż pochodził z rodziny znanego działacza ludowego (należącego do partii: PSL „Piast”, SL „Roch”, PSL), żołnierza AK i współpracownika WiN-u, doktora prawa Andrzeja Kusia ps. „Babica”. Wyrokiem WSR w Rzeszowie z 24 IV 1951 r. został on skazany na 4 lata więzienia za „pozostawanie w kontakcie z działaczami WiN”⁹. Prof. Stanisław Kuś, w okresie PRL konsekwentnie unikał zaangażowania politycznego o charakterze opozycyjnym, kierując się m.in. losem i opowieściami swojego ojca przekazanymi mu po opuszczeniu więzienia¹⁰.

s. 358 – proszę o umieszczenie w tekście głównym, kto wówczas sprawował funkcję I sekretarza KC PZPR.

⁵ D. Iwaneczko, *Opór społeczny a władza w Polsce południowo – wschodniej...*, s. 233 – 239.

⁶ *Strajki i porozumienia w Ustrzykach Dolnych i Rzeszowie 1980 /1981. Przebieg, realizacja, obchody rocznicowe*, wybór dokumentów, wstęp i opracowanie J. Borowiec, B. Wójcik, Rzeszów 2011, s. 256 – 257.

⁷ M. Krzysztofiński, *W służbie Chrystusa Króla. Ks. Józef Sondej*, Rzeszów 2013, s. 34.

⁸ Zob. *Relacja Bolesława Fleszara*, Rzeszów, 28 XI 2012 r. [w:] *Non omnis moriar. Abp Ignacy Tokarczuk we wspomnieniach*, relacje zebrał, wstępem i przypisami opatrzył M. Krzysztofiński, Rzeszów – Lwów 2016, s. 121 – 122.

⁹ *Represje aparatu komunistycznego wobec Polskiego Stronnictwa Ludowego na Rzeszowszczyźnie w latach 1945 – 1949*, wybór dokumentów, wstęp i opracowanie B. Wójcik, Rzeszów 2010, s. 41, 122, 131 – 134; M. Buwała, *Polskie Stronnictwo Ludowe w województwie rzeszowskim 1945 – 1947. Geneza i działalność*, Rzeszów – Warszawa 2015, zob. wg indeksu.

¹⁰ Opinię tą prof. S. Kuś wyraził podczas składania relacji dr. Marcinowi Buwale w 2019 r.

s. 653 – proponowałbym uargumentować opinię, że po przełomie 1980 r. „uczelnia – pracownicy i studenci - stawała się wzorem demokratycznych przemian”.

s. 660 – wydaje mi się zasadne szersze wyeksponowanie działalności i zasług dr Józefy Czajki w oparciu o np. jej biogram zamieszczony w „Encyklopedii Solidarności”¹¹. Tym bardziej - że jak pisze Autorka - „ NSZZ „Solidarność” nadal jest najsilniejszą pod względem liczby członków reprezentacją związków zawodowych” (s. 661).

s. 660 – użycie sformułowania „działalność interwencyjna” wymaga wyjaśnienia.

s. 678 – proszę o uwzględnienie w narracji faktu, że w marcu 1968 r. protestowali także studenci Wyższej Szkoły Inżynierskiej¹².

s. 682, przypis 2105 - autorem przywoływanej pracy o NZS nie jest Andrzej Kura, lecz Małgorzata Gliwa¹³. Moim zdaniem warto w tekście głównym wspomnieć, iż 22 XI 1981 r. strajkujących studentów Politechniki odwiedził bp Ignacy Tokarczuk¹⁴.

s. 684 – proponuję rozważyć, czy nie należałoby wymienić osób wyrzuconych z Politechniki w rezultacie represji.

s. 749 – pomyłka językowa; „ dla studentom przyjeżdżających”

s. 767 – niezrozumiały szyk zdania.

Przedłożone powyżej uwagi czy uzupełnienia w żadnym wypadku nie umniejszają wartości merytorycznej dysertacji, lecz mogą być pomocne w ewentualnych dalszych pracach nad jej ostatecznym kształtem i treścią przed złożeniem do druku, co jak mierniam niechybnie nastąpi.

¹¹ M. Stręka, Czajka Józefa [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976 – 1989*, t. 3, Warszawa 2019, s. 94 – 95. W szczególności warto choćby wzmiankować jej zaangażowanie w działalność powstałego w kwietniu 1982 r. Komitetu Pomocy Internowanym, Aresztowanym. Skazanym, Pozbawionym Pracy oraz Ich Rodzinom przy klasztorze oo. Bernardynów w Rzeszowie.

¹² B. Kleszczyński, *Opór społeczny młodzieży w województwie rzeszowskim w okresie „wydarzeń marcowych” 1968 r.* [w:] *Od Ostatnich Leśnych do „Solidarności”. Z dziejów opozycji politycznej i oporu społecznego w Polsce południowo – wschodniej...*, s.111 – 122.

¹³ Zob. przypis nr 2.

¹⁴ Zob. *Relacja ks. Ireneusza Folcika*, Rzeszów, 27 VIII 2014 r. [w:] *Non omnis moriar. Abp Ignacy Tokarczuk we wspomnieniach...*, s. 124.

Uwagi końcowe.

Autorka w swojej rozprawie zawarła wiele nowych informacji ukazujących realia powstania oraz funkcjonowania uczelni technicznej w Rzeszowie, noszącej od 1974 r. miano Politechniki. Przeprowadziła też szeroką kwerendę archiwalną, wykazując się pracowitością oraz umiejętnością wykorzystania źródeł oraz literatury przedmiotu. Dysertacja stanowi istotny wkład w badania nad dziejami szkolnictwa wyższego w Rzeszowie i tym samym spełnia kryteria stawiane pracom doktorskim. Reasumując, wnoszę o dopuszczenie Pani Joanny Ruszel do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

A handwritten signature in blue ink, reading "Marek Kuzbicki". The signature is written in a cursive, flowing style.